

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент* по направление
2.1. *Филология*, научна специалност *Български език (Българска лексикология и лексикография)*, за нуждите на Секцията за българска лексикология и лексикография,
обявен от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ в ДВ, бр. 7 от 20.01.2017 г.

Кандидат по конкурса: Цветелина Николова Георгиева, д-р, гл. асистент в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ в Секцията за българска лексикология и лексикография

Рецензент: доцент д-р Юлия Миньова Балтова

I. Общо описание на представените материали – монографии, студии, статии, доклади, речници и др.

1. Цветелина Георгиева е единствен кандидат по обявения от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ конкурс за академичната длъжност *доцент* в Секцията за българска лексикология и лексикография (СБЛЛ). Тя участва в конкурса с 1 авторска монография (хабилитационен труд) (№ 1), с 3 студии (№ 4, 5 и 6), с 28 научни статии (№ 7 – 34), от които 1 в съавторство, 1 рецензия и 1 тезис, с 1 хроника и с 2 библиографии – 1 самостоятелна (на български учен) и 1 в колектив като съавтор. Нито една от тези публикации не е свързана с / не е част от дисертационния й труд „Иновационни процеси при именната префиксация в българския книжовен език от края на XX и началото на XXI век“, за който ѝ е присъдена образователната и научна степен *доктор* през 2007 година. Студиите и статиите на Цв. Георгиева са публикувани в национални (български) и международни сборници, в български и чужди реферирани и нереперирани списания (вж. *Списък на публикациите* и приложената в документацията *Автобиография*).

2. Кандидатката има 20 участия с доклади в национални, национални с международно участие и международни научни форуми – 12 в България и 8 в чужбина.

3. В Института за български език (ИБЕ) Цв. Георгиева участва и е участвала общо в 9 колективни научноизследователски проекта:

– 4 проекта на ИБЕ, сред които основно място заема колективната многогодишна планова задача *Речник на българския език*, от който кандидатката е съставила 504

стандартни страници (самостоятелно – 373, в съавторство – 131). Страниците са отпечатани в т. 14 и т. 15 на Речника (вж. № 2 и 3 от списъка на публикациите);
– 5 международни проекта на ИБЕ.

II. Друга дейност – научна, научноприложна, педагогическа, експертна:

1. Участие в колектив за създаване на електронни корпуси и лексикални ресурси за нуждите на ИБЕ.

2. Хоноруван преподавател (2014 – 2017 г.) в СУ „Св. Климент Охридски“ – провеждане на лекционен курс *Фонетика и лексикология* за референт-преводчи.

3. Ръководство на 4-ма практиканти (студенти от СУ „Св. Климент Охридски“) по програма „Студентски практики“.

4. Участие в езикови радиопредавания, изнасяне на открити уроци, изготвяне на езикови експертизи за държавни институции и др.

Цв. Георгиева има повече от 15 г. трудов стаж в ИБЕ (като филолог-специалист – от 2001 г., научен сътрудник II-ра степен – от 2008 г. и гл. асистент – от 2011 г.), в който се включва и редовната ѝ докторантура (2003 – 2006 г.). С притежаваната образователна и научна степен *доктор*, с дългия трудов стаж в ИБЕ и въз основа на представените материали и на изрядно подредената пълна документация Цв. Георгиева отговаря на изискванията за придобиване на академичната длъжност *доцент*, съгласно с Правилника на ИБЕ за условията и реда на придобиване на научни степени и длъжности, чл. 3 на Глава втора.

III. Основни научни и научноприложни приноси:

1. Темите, на които са посветени научните публикации, показват интересите на Цветелина Георгиева към три области на езикознанието: *лексикология с неология, словообразуване и лексикография* – като теория и практика. Вниманието на авторката е насочено към семантиката и семантичната структура на лексикалните единици, към динамичните процеси в лексиката през последните няколко десетилетия, към изясняване на семантичната и формалната структура на производните (мотивираните) думи, към обогатяването на словообразователната система на съвременния български език, към определяне структурата на речниковите статии, към изработване на модели за типологизиране на лексикографските дефиниции и др. Отличителна страна, която обединява по-голяма част от публикациите, е последователно провежданятият

комплексен подход в лингвистичния анализ. Езиковите факти се изследват и обясняват от различни страни (семантични, морфологични, синтактични), на системно и речево равнище независимо от областта, към която се отнасят. Тази страна от научноизследователската дейност на Цв. Георгиева заслужава положителна оценка: тя свидетелства за солидна теоретична подготовка, за умение задълбочено и всестранно да се анализира, да се търси научно обосновано решение на сложни и дискуссионни проблеми. Почти всяка публикация завършва с предложение за лексикографско отразяване на съответното явление / на езиковите факти, което е от съществено значение за намиране и осъществяване на връзката между теорията и практиката в лингвистичната наука.

2. Хабилизационен труд – *Родството и роднинските названия в българския език (семантика и лексикографско представяне)*. София: Авангард Прима, 2016, 214 с. ISBN 978-619-712-9. Монографията на Цв. Георгиева е първото самостоятелно изследване в българската езиковедска литература, в което детайлно и всеобхватно се анализират от лингвистична гл. точка роднинските названия (РН). Изследвани са близо 1200 РН (общоупотребими/необщоупотребими и остарели единици) от лексикалносемантичното поле 'роднини', представено в труда като структура със сложна организация и многочислен състав, съответстващо на родствената система на българите. Монографията има приносен характер за съвременното българско езикознание със: предложените детайлни и изчерпателни класификации на РН; всеобхватното описание на системата от РН, разгледана като съставена от ядро и периферия; пространния семантичен анализ на РН на равнище езикова система и на равнище текст; научно-приложните идеи за лексикографско представяне на отделни групи РН. Към анализа в труда се пристъпва след представяне на изготвена от авторката концепция, след точно определяне на методологията и теоретичната база на изследването, след дефиниране на термините, които ще се използват, и посочване на причините, наложили въвеждане на ново съдържание при вече използвани терминологични названия. В монографията, заедно с подробното описание на референтите в българската родствена система, е направено разграничение между референт роднина и назоваващата го езикова единица. Изцяло приносен характер има четвърта глава на труда, в която въз основа на приложения метод на компонентния анализ е направена задълбочена семантична характеристика на РН. Централно място в тази част е отредено на семантичната категория *посесивност* и нейното изразяване с различни средства (морфологични, словообразователни, лексикално-семантични) на езиково равнище чрез формата на РН. Схващането на посесивността като семантична категория е определило подходът от съдържание към форма да бъде избран като най-подходящ за лингвистичния анализ.

Принос в монографията представляват изводите и характеристиката на РН, които назовават нееднородна двойка лица (мъж и жена), за които авторката въвежда термина

dualia tantum за разлика от съществителните, определяни като pluralia tantum. Разграничаването е направено въз основа на подробен и задълбочен анализ, на редица семантични съпоставки, в резултат на което тези РН без съмнение може да се приемат като самостоятелни лексикални единици. Дали крайният сегмент от структурата на така нар. dualia tantum, формално съвпадащ с окончанието за мн. ч. при съществителните имена, ще стане част от словообразователните средства, т.е. ще бъде определян като суфикс, остава въпрос за дискусия. В монографията обаче убедително е направен извод за транспониращата функция на този завършек, която превръща формата за множествено число в нова лексикална единица. Дискусията за значенията и функцията на мн. ч. има почти вековна история, когато още през втората половина на 19. век С.Т. Аксаков отбелязва: „Множественное число получава значение чего-то воедино собранного, или сомкнутого целого, носит на себе *оттенок нового имени, собирательного*, а иногда *прямо переходит в новое имя*“ (подч. Ю.Б.) (Цит. по В.В. Виноградов „Русский язык (грамматическое учение о слове)“, Москва, 1947, с. 136).

В края на труда са поместени 4 приложения (с. 171 – 187), които представляват естествено продължение и в определен смисъл обобщение на изводите от предходната аналитична част. Съществена страна в тези приложения е използването на цифровата кодировка от *Българска семейно-родова лексика. Енциклопедичен речник* (2012) за очертаване на системата на РН, което предполага възможност както за лексикално-семантични съпоставителни изследвания на РН, така и за изготвяне на двуезични и многоезични речници, в които цифровият код ще изпълнява функция на tertium comparationis. Монографичният труд е също обобщение на предходни наблюдения на авторката, отразени в други публикации, но доразвити и обогатени в монографията (вж. № 5, 11, 12, 13, 24, 25, 26, 27, 28, 31 и 32).

Препоръки: Към критериите, които са приложени при определяне на dualia tantum може да се използват и фразеологични единици, които съдържат в структурата си съответните РН, както това е направено например в статията за разграничаване на омонимите с връх *лътка* (вж. № 20). Въпреки ясната и точна дефиниция на dualia tantum може би трябва да се помисли за частична модификация на термина, която ще го разграничи от названието на отмрялата в езика ни морфологична категория, наричана също dualia tantum. Така може да се избегне омонимията между двата термина.

3. В научните статии от областта на словообразуването се анализират въпроси, които засягат отношението между произвеждаща и производна дума, значение и функция на словообразователните форманти (СФ), обогатяване на българската словообразователна система с нови средства и модели, динамиката в словообразователните процеси през последните няколко десетилетия от разволя на езика и др. В редица статии се анализира и отношението между лексика и словообразуване, между словообразуване, лексика и граматика, лексика, граматика и правопис и т.н.

Съществено място заемат и лексикографските проблеми, отнасящи се до начините на отразяване и дефиниране на словообразователните средства в тълковните речници.

3.1. Вниманието към някои афиксални средства (най-вече префикси, заети в българския език от други езици) с цел да се определи тяхната семантика и функция е дало възможност на авторката да стигне до изводи за коригиране на доминиращото в българското езикознание схващане (отразено и в лексикографията), че това са първи части на композити (вж. № 7, 9, 10 и др.). Цв. Георгиева доказва, че такива преморфеми (като *екс-*, *транс-* и под.) не са първи части на композити и ги определя като *полуафикси*, подкатегория, която се приема и от повечето езиковеди в славистиката. Изводите, до които достига Цв. Георгиева, означава да се допълни с нови елементи именната префиксация в съвременния български език, а също така да се промени и начинът, по който се представят елементи от подобен тип в лексикографските трудове. Проблемът е дискуссионен от словообразователна (дали има основание да се обособява подкатегория *полуафикси* и по какви критерии) и от лексикографска гл. точка. Приносният момент в статиите обаче се изразява в отхвърлянето (чрез доказателства и подходящо избрани критерии) на традиционно съществуващо мнение.

3.2. С приносен характер за словообразуването са публикациите с № 16 и 17, в които се анализират производни думи (ПрД), образувани по инициални абревиатури (ИА) (вж. също и № 14). Смятам, че първите две статии, които имат и тъждествени заглавия – „Словообразуване по инициални абревиатури“, част I и II – трябва да се възприемат като отделна самостоятелна студия. Основание за това намирам в обекта на изследването – анализ на ПрД, образувани от изговорната форма на ИА, който анализ продължава и във втората част на база от резултатите в първата. Приложената таблица в края на втората част представлява обобщение на цялостното изследване на проблема. Принос на авторката е въвеждането на термина *лексоид* за назоваване на единици, които наподобяват лексикалните единици (думи), без да са тъждествени с тях. Цв. Георгиева стига до този извод след съпоставяне на лексоидите с графичните знаци (буквените кодове) на ИА и със същинските лексеми. Този тип ПрД досега не са били обект на самостоятелно описание, въпреки че на функцията на изговорната форма на ИА като произвеждаща основа бегло е обърнато внимание от Л. Крумова и М. Чоролеева при анализирането на съкращенията в българския език. Според Цв. Георгиева ПрД, образувани от лексоиди, представят своеобразна микроструктура, чиито съставки при лексикализация и широко разпространение трябва да бъдат отразявани в тълковните речници, като в дефиницията да не се определят като отабревиатурни единици, а като единици, образувани по абревиатури. Аргументите на авторката от словообразователна гл. точка са напълно основателни, защото пълнозначният компонент във формата на ПрД съвпада с лексоида, а не с буквения код. Важна констатация в статията е иновационното за българския език явление –

образуване на вербални (глаголни) ПрД по абривиатури. Приносен характер в публикацията имат приложените таблици (№ 17, с. 78 – 89) на 69 словообразователни гнезда с връх лексоид, което е първи опит за създаване на гнездови словообразователен речник с връх на гнездото ИА.

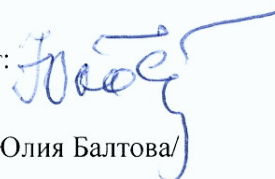
4. Анализирани в рецензията научни публикации на Цв. Георгиева, както и другите, които само са посочени, представят авторката като изследовател със солидна научна подготовка, като прецизен анализатор, който не само забелязва, но и умее да предложи оригинални решения на трудни и важни за лингвистиката езикови проблеми. Георгиева притежава безспорното качество на добрия езиковед – способността да прилага теорията в практиката. От публикациите личи, че за нея лексикографията е лингвистична област, която може да се развива само когато в нея задължително се съчетават научната теория с лексикографската практика.

IV. Отражение на научните публикации в българската и чуждата езиковедска литература – общо забелязани до сега 75 цитирания: 55 – в България и 20 – в чужбина.

V. Заключение. Научните приноси, както и цялата дейност на гл. асистент Цветелина Николова Георгиева като член на ИБЕ ми дават основание убедено да препоръчам на членовете на научното жури да гласуват положително за придобиване от кандидатката на академичната длъжност *доцент*.

15 май 2017 г.
гр. София

Рецензент:

/доц. д-р Юлия Балтова/